

Ảnh hưởng của ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội tới giới trẻ hiện nay

TS. VŨ THỊ KIM HOA

Trường Đại học KHXH&NV

Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: vukimhoa07@gmail.com

HÀ TUẤN MINH

Trường Đại học KHXH&NV

Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: Hatuanminhforwork@gmail.com

Tóm tắt: Ra đời cuối thế kỷ 20, mạng xã hội nhanh chóng phát triển và là một thành tựu vượt trội của thế kỷ 21, một phương tiện hữu hiệu để mỗi cá nhân có thể lưu trữ, kết nối và thể hiện bản thân. Hơn 20 năm qua, sử dụng mạng xã hội đã trở thành nhu cầu không thể thiếu của đại bộ phận giới trẻ và cũng đã xuất hiện những ảnh hưởng tiêu cực mà mạng xã hội mang đến cho người dùng, đặc biệt là giới trẻ. Bài viết này đề cập đến ảnh hưởng tiêu cực của ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội tới giới trẻ dựa trên những số liệu khảo sát thực tế mà nhóm nghiên cứu đã tiến hành trên 124 học sinh trung học cơ sở và trung học phổ thông trong khuôn khổ đề tài nghiên cứu khoa học □Ảnh hưởng của ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội tới giới trẻ hiện nay.

Từ khóa: ngôn từ bạo lực; mạng xã hội; giới trẻ.

1. Ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội

Ngôn từ bạo lực được hiểu là những lời nói gây tổn thương, xúc phạm hoặc tước đoạt được thực hiện bởi một người đối với một người hoặc một nhóm người khác.

□Ngôn từ bạo lực□(abusive language) là một loại ngôn từ chứa các lời lẽ, từ ngữ hoặc biểu đạt ý nghĩa mang tính đe dọa, xâm lược, có thể gây thương tổn tinh thần hoặc về mặt tinh thần cho cá nhân, nhóm tập thể bị xúc phạm⁽¹⁾.

Ngôn từ bạo lực bao gồm lời lẽ xúc phạm, lời đe dọa, nói xấu, phát ngôn gây thù ghét, hoặc bất kỳ hình thức nào của quấy rối, biểu hiện sự kỳ thị, hay ám chỉ sự sẵn sàng cho bạo lực vật lý. Ngôn từ bạo lực có thể xảy ra trong nhiều ngữ cảnh, bao gồm cả trong giao tiếp cá nhân, mạng xã hội, trong truyền thông, và nhiều lĩnh vực khác. Ngày nay, các ngôn từ bạo lực sử dụng trong giao tiếp đang có xu hướng biểu hiện ngày càng tinh vi, thông qua nghĩa hàm ẩn, chơi chữ, chuyển nghĩa, ẩn dụ, hoán dụ (implicit) thay cho các từ ngữ tục tĩu một cách rõ ràng (explicit).

Tóm lại, ngôn từ bạo lực là ngôn ngữ gây thù ghét nhằm đe dọa, xúc phạm, hạ thấp giá trị người khác, gây nên những tổn thương tâm lý và kích động bạo lực cho người tiếp nhận, thậm chí ảnh

hưởng tới sức khỏe tinh thần, thể chất của họ. Thậm chí có thể thiệt hại đến tính mạng.

Ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội được thể hiện ở các bài đăng, bình luận, tin nhắn... Về đặc điểm hình thức và nội dung, ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội có những nét tương đồng với ngôn từ bạo lực ngoài đời sống. Tuy nhiên, ngôn từ bạo lực được sử dụng trên mạng xã hội có thể bắt đầu từ những suy diễn vô căn cứ, hoặc từ mục đích xấu của người tấn công, nhưng lại có thể lan truyền nhanh chóng, khó kiểm soát, có thể lôi kéo nhiều người tham gia, gây nguy hiểm cho cả người tấn công lẫn người bị tấn công, dẫn đến những hậu quả khôn lường.

Ngôn từ bạo lực có thể xuất hiện dưới các hình thức: ngôn ngữ xúc phạm danh dự và nhân phẩm, miệt thị ngoại hình, ngôn từ phân biệt giới tính, tôn giáo, vùng miền và sắc tộc, ngôn từ đe dọa, ngôn từ khiêu khích□

2. Thực trạng ảnh hưởng của ngôn ngữ bạo lực trên mạng xã hội tới giới trẻ hiện nay

Để tiến hành nghiên cứu, nhóm tác giả đã thu thập được 124 mẫu khảo sát, trong đó có 115 mẫu hợp lệ. Tỷ lệ số phiếu hợp lệ là 92,7%. Qua khảo sát, 100% học sinh tham gia điền bảng hỏi có sử dụng mạng xã hội, trong đó, Facebook là nền tảng được học sinh tham gia khảo sát sử dụng nhiều nhất

(chiếm 87,6%). Ngoài ra, Tiktok, Youtube, Instagram cũng là những nền tảng mạng xã hội được học sinh sử dụng phổ biến, có tỷ lệ lần lượt là 73,1%, 67%, 53,6%. Hai nền tảng Twitter và Reddit cũng được học sinh sử dụng. Thời gian sử dụng của người được hỏi từ 1 đến 7 tiếng/ngày, trong đó sử dụng từ 1 đến 2 tiếng chiếm 11,3%; 3 - 4 tiếng chiếm 29,5%; 4 - 6 tiếng chiếm 37,1%; 7 tiếng chiếm 22,1%.

Kết quả khảo sát cho thấy, giới trẻ Việt Nam hiện đang sử dụng mạng xã hội với thời lượng ở mức cao so với khu vực và trên thế giới. Tuy nhiên, mục đích sử dụng của học sinh rất đa dạng: 46,8% sử dụng để giải trí: đọc tin, chơi game, giao lưu, kết nối, xem clip giải trí; 53,2% sử dụng vừa chơi game, vừa học tập, tìm kiếm thông tin và giải trí, giao lưu với bạn bè... Kết quả khảo sát về mục đích sử dụng mạng xã hội cho thấy, giới trẻ hiện nay sử dụng mạng xã hội với nhiều mục đích khác nhau, nhưng phần lớn coi mạng xã hội là nơi giải trí, giao lưu, kết nối. Với mục đích này, các bạn trẻ dễ tiếp xúc với những thông tin có ngôn từ bạo lực đang được sử dụng trên mạng xã hội.

Trong quá trình tìm hiểu, chúng tôi đã thống kê được 88 từ ngữ bạo lực được sử dụng trên các nền tảng mạng xã hội như Facebook: 32 từ; Youtube: 14 từ; Tiktok 29 từ, Instagram 13 từ; Ví dụ: trên Facebook: *ai để ra mày; bố mẹ anh đây; đầu mày để đâu; ngu thế mà cũng tồn tại được à mày? Con óc chó nhà mày*; Trên tiktok: *béo như con lợn thế thì chết đi, mày sống làm gì; ngoan thì cô thương, hư thì cô nuốt chửng nghe; mày không tử tế lại tao cho ăn cháo chó nhé*; Trên Youtube: *lớn thế mà cũng nghĩ ra à; có ăn mà cũng không tử tế được à*.

Con số này không chứng minh được ngôn từ bạo lực sử dụng trên Facebook nhiều hơn các nền tảng khác, cũng có thể do chúng tôi chưa có điều kiện thâm nhập và thống kê trên các nền tảng khác; hoặc do người được hỏi có xu hướng sử dụng các hội nhóm, trang confession để trao đổi, giao lưu nhiều hơn trên các nền tảng mạng xã hội khác. Các từ ngữ bạo lực hoặc có ẩn ý bạo lực được thống kê được phần lớn từ những comment tương tác.

Khi được hỏi: bạn bắt gặp các từ ngữ bạo lực trên mạng xã hội trong những trường hợp nào? Kết quả

thu được như sau: 19,4% người được hỏi trả lời gặp trong các nội dung đăng tải; 37,1% trả lời gặp trong lời bình luận; 43,5% trả lời gặp trong tương tác của các hội nhóm.

Khi tiếp xúc với từ ngữ bạo lực trên mạng xã hội 90,7% người được hỏi nhận thức rõ về hậu quả của từ ngữ bạo lực gây ra cho người khác như xúc phạm, tổn thương lòng tự trọng, hoặc thậm chí dẫn đến bạo lực thể chất... Ngoài ra, khi sử dụng ngôn từ bạo lực, các em học sinh có thể tự làm tổn thương bản thân bằng cách tự suy nghĩ tiêu cực về mình, hoặc khiến người khác cảm thấy bất an, lo lắng.

Đáp án cho câu hỏi: cảm xúc của bạn khi bị gặp ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội: 71,1% người được hỏi trả lời là có cảm thấy khó chịu; 32% người trả lời cảm thấy bị kích động; 49,5% có cảm giác bị tổn thương khiến họ cảm thấy buồn bã, lo lắng hoặc mất tự tin; 10,3% người trả lời cảm thấy phẫn khích. Những cảm xúc này có thể xuất phát từ nhiều nguyên nhân khác nhau, như tính cách cá nhân, trải nghiệm trong quá khứ hoặc mức độ nghiêm trọng của ngôn từ bạo lực. Tuy nhiên, vẫn có 28,9% người trả lời cho biết, họ cảm thấy bình thường khi đọc ngôn từ bạo lực. Điều này có thể do học sinh đã quen với việc tiếp xúc với ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội hoặc họ không cho rằng ngôn từ bạo lực là một vấn đề nghiêm trọng.

Mức độ ảnh hưởng của ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội còn phụ thuộc vào tần suất xuất hiện trên mạng xã hội. Ban đầu, các bạn trẻ thường ít quan tâm đến những bài viết chứa ngôn từ bạo lực nếu chúng không liên quan đến mình, hoặc bản thân mình không phải là đối tượng bị tấn công, nhưng khi thấy chúng liên tục xuất hiện và lan truyền trên mạng xã hội, họ lại trải qua cảm xúc khó chịu, bất bình và bức xúc. Hơn nữa, những bình luận dưới các bài viết chứa ngôn từ bạo lực cũng góp phần tăng thêm cảm giác tiêu cực cho học sinh, cho thấy sự độc hại của không chỉ là nội dung chính mà còn là những phản ứng xã hội tiêu cực từ cộng đồng mạng.

Tuy nhiên, nếu người trả lời là đối tượng bị tấn công trên mạng xã hội bằng các ngôn từ bạo lực thì cảm xúc tiêu cực xuất hiện và phát triển rất nhanh chóng. Họ sẽ bị căng thẳng và lo lắng, sợ hãi; cảm

thấy bị cô lập và tẩy chay khỏi nhóm bạn bè hoặc cộng đồng mạng; mất tự tin và lòng tự trọng. Các bạn có thể cảm thấy không tự tin khi giao tiếp với người khác hoặc thiếu lòng tin vào bản thân□ Họ bị ảnh hưởng về sức khỏe tinh thần như trầm cảm, lo âu hoặc thậm chí có ý nghĩ tự tử.

Kết quả khảo sát của chúng tôi cho thấy, khi bị tấn công, 89,5% người trả lời bị xúc phạm bởi những ngôn từ này; 54,5% cảm thấy tức giận, 53,4% cảm thấy buồn bã; 39,2% cảm thấy bất lực; 33% cảm thấy sợ hãi. Kết quả này cho thấy, bạo lực ngôn từ có ảnh hưởng nghiêm trọng đến sức khỏe tinh thần của học sinh.

Tuy nhiên, một số học sinh cảm thấy bình thường và không bị ảnh hưởng tiêu cực bởi ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội. Đặc biệt, có một số ít học sinh lại có cảm xúc vui vẻ và phấn khích khi bị tấn công bởi ngôn từ bạo lực. Cảm xúc khác thường này có thể do một số yếu tố: học sinh giảm sự nhạy cảm do tiếp xúc lặp đi lặp lại với ngôn từ bạo lực, họ có thể trở nên lạnh lùng hoặc bất cần với những lời lẽ bạo lực đó. Một số bạn có thể không cảm nhận được mức độ nghiêm trọng của việc bị tấn công bằng ngôn từ bạo lực. Một số học sinh khác có thể tìm kiếm sự chú ý hoặc xác nhận từ cộng đồng mạng thông qua việc tham gia vào các cuộc trò chuyện hoặc phản ứng tích cực đối với ngôn từ bạo lực, kể cả khi đó là việc đáng buồn, thiếu đạo đức.

Về thái độ, hành vi của học sinh khi bị tấn công bằng ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội, người trả lời đã có những phản ứng khác nhau trước tình huống này; 32% người trả lời lựa chọn tấn công lại; 31% học sinh có thái độ không quan tâm; 28,9% học sinh chọn cách giữ im lặng; 26,8% chọn phương án vẫn theo dõi nhưng không tham gia; 38,1% lựa chọn chia sẻ với bạn bè để tìm sự đồng cảm; 26,8% học sinh lựa chọn báo cáo với người lớn (bố mẹ, giáo viên, gia đình).

Nhiều trường hợp, người trẻ bị bắt nạt bằng những ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội có xu hướng bắt chước sử dụng những ngôn từ đó trong cuộc sống. 79,5% người được hỏi trả lời đã từng sử dụng những ngôn từ bạo lực học được trên mạng xã hội. Cụ thể, sử dụng khi đáp trả hành động tấn công: 46,2%; sử dụng khi cáu giận: 57,1%; sử dụng

khi bị kích động: 71%; sử dụng khi muốn trêu tức người khác: 23,1%. Kết quả thống kê này cho thấy, phần lớn người trẻ đã sử dụng những ngôn từ bạo lực học được trên mạng xã hội trong những lúc không bình tĩnh hoặc muốn sử dụng nó để trêu đùa, bắt nạt người khác. Cũng có học sinh khi được phỏng vấn đã trả lời rằng, họ bắt chước sử dụng những từ đó vì thấy hay và thấy từ đó được nhiều người sử dụng.

Một số bạn trẻ sử dụng từ ngữ bạo lực vì học theo những người nổi tiếng trên mạng xã hội vì những người này được coi là thần tượng, bao gồm cả thần tượng về ngôn từ và hành vi. Do đó, nếu người nổi tiếng sử dụng ngôn từ bạo lực trong phim ảnh, bài hát hoặc trên mạng xã hội, có thể các bạn trẻ cũng bắt chước và tái tạo lại hành vi đó.

3. Giải pháp giảm thiểu ảnh hưởng của ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội với giới trẻ

Không chỉ ở Việt Nam, vấn đề sử dụng ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội đang trở thành hiện tượng đáng quan tâm. Nhiều quốc gia, đã ban hành một số điều luật xử lý ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội để bảo vệ danh dự cá nhân và nhân quyền của con người.

Tại Hoa Kỳ, hiện có 22 trong số 52 tiểu bang của Hoa Kỳ đã quy định các điều khoản của luật hình sự liên quan đến bạo lực mạng với mức án từ 3 tháng đến hơn 10 năm. Tại Đức, Luật an ninh mạng được thông qua vào năm 2017 để ngăn chặn sự phát tán tin giả và phát ngôn gây thù hận, áp dụng cho bất cứ dịch vụ mạng xã hội nào có hơn hai triệu tài khoản người dùng. Tại Liên Bang Nga, vào năm 2019, Tổng thống Vladimir Putin đã ban hành đạo luật mới có tên Luật về tin giả và thông tin xúc phạm chính quyền trên Internet nhằm kiểm soát và điều chỉnh hành vi con người trên không gian mạng⁽²⁾.

Ở Việt Nam, chưa có điều luật riêng quy định về hành vi sử dụng ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội, tuy nhiên, Điều 34 Bộ luật dân sự năm 2015 quy định về quyền được bảo vệ danh dự, nhân phẩm, uy tín; về cách xác định thiệt hại do danh dự, nhân phẩm, uy tín bị xâm phạm.

Luật Xử lý vi phạm hành chính quy định, hành vi xúc phạm danh dự, nhân phẩm người khác tại Khoản 11 Điều 12; Khoản 5 Điều 90 và khoản 1

Điều 94; Luật An ninh mạng năm 2018, Điểm D Khoản 1 Điều 8 cũng có quy định rõ về thông tin vu khống, làm nhục người khác.

Các nền tảng mạng xã hội cũng đã đưa ra tiêu chuẩn cộng đồng, các quy tắc về nội dung được phép và không được phép trên nền tảng mạng. Theo đó, người sử dụng ngôn từ bạo lực kích động, gây thù hận sẽ bị xóa nội dung, vô hiệu hóa tài khoản và làm việc với cơ quan thực thi pháp luật khi nội dung của họ đăng tải có nguy cơ thực sự gây tổn hại về thể chất hoặc đe dọa trực tiếp đến sự an toàn của cá nhân hoặc cộng đồng.

Tuy nhiên, dù đã có các điều luật và nguyên tắc sử dụng mạng, tình trạng lạm dụng ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội vẫn đang diễn ra và ảnh hưởng xấu đến giới trẻ, đặc biệt là các em học sinh. Vì vậy cần có những giải pháp thực sự khả thi để giảm thiểu những ảnh hưởng tiêu cực của ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội.

Thứ nhất, cần nâng cao nhận thức của công chúng về ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội bằng cách tăng cường giáo dục về đạo đức và văn hóa ứng xử trên mạng xã hội và cung cấp các chương trình giáo dục cho học sinh, sinh viên, và cả người lớn về cách sử dụng ngôn ngữ văn minh và lịch sự trên mạng. Từ đó, công chúng nhận thức được về hậu quả của việc sử dụng ngôn từ bạo lực, bao gồm cả tác động tiêu cực đến bản thân, người khác, và cộng đồng.

Thứ hai, cần hoàn thiện hệ thống pháp luật với việc bổ sung nội dung các điều luật:

- Xác định rõ về ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội và quy định cụ thể, rõ ràng về việc sử dụng ngôn từ phù hợp trên mạng xã hội.

- Xử lý nghiêm minh những hành vi vi phạm, tạo tính răn đe.

- Quy định rõ vai trò, trách nhiệm của các nền tảng mạng xã hội □

Thứ ba, cần tạo môi trường mạng xã hội tích cực bằng cách khuyến khích chia sẻ nội dung tích cực truyền cảm hứng, những hành động đẹp và những thông tin hữu ích, từ đó tạo ra được một môi trường mạng xã hội văn minh, nơi mà mọi người muốn tham gia và có những đóng góp tích cực.

Thứ tư, các nền tảng mạng xã hội cần tăng cường

các biện pháp hữu hiệu để ngăn chặn ảnh hưởng của ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội tới giới trẻ bằng cách:

- Áp dụng các công nghệ tiên tiến như trí tuệ nhân tạo để rà soát và lọc nội dung bạo lực, độc hại.

- Tăng cường đội ngũ nhân viên kiểm duyệt nội dung, đảm bảo kiểm duyệt hiệu quả 24/7.

- Xử lý nghiêm minh các trường hợp vi phạm, bao gồm gỡ bỏ nội dung, khóa tài khoản, và báo cáo cơ quan chức năng.

- Công khai các tiêu chí và quy trình kiểm duyệt nội dung như: cho phép người dùng báo cáo nội dung bạo lực một cách dễ dàng và tiện lợi; cung cấp thông tin cập nhật về các hành động đã được thực hiện để ngăn chặn ngôn từ bạo lực.

- Tăng cường hỗ trợ người dùng bằng cách: cung cấp các hướng dẫn và tài nguyên giúp người dùng nhận diện và tránh sử dụng ngôn từ bạo lực; hỗ trợ người dùng bị ảnh hưởng bởi ngôn từ bạo lực, bao gồm tư vấn tâm lý và pháp lý; tạo lập môi trường mạng xã hội an toàn và thân thiện cho tất cả người dùng.

- Hợp tác với các tổ chức khác: các mạng xã hội cần có cơ chế hợp tác với các tổ chức phi chính phủ, cơ quan chức năng và các chuyên gia để phát triển các giải pháp hiệu quả ngăn chặn ngôn từ bạo lực; tham gia vào các chiến dịch nâng cao nhận thức về tác hại của ngôn từ bạo lực; chia sẻ dữ liệu và kinh nghiệm với các mạng xã hội khác để cùng nhau giải quyết vấn đề.

Ngôn từ bạo lực trên mạng xã hội có ảnh hưởng lớn đến giới trẻ Việt Nam hiện nay, đặc biệt là với các em học sinh trong độ tuổi 12 - dưới 18. Tác động này gây hậu quả đáng lo ngại về suy nghĩ, hành động và tâm sinh lý. Nghiên cứu này của chúng tôi mong muốn là tiếng nói để các nhà nghiên cứu luật pháp, các cơ quan chức năng, các nền tảng mạng xã hội nhìn nhận thêm về vấn đề, từ đó, đưa ra các quyết sách nhằm hạn chế thấp nhất những ảnh hưởng tiêu cực của ngôn từ bạo lực, góp phần tạo một môi trường xã hội lành mạnh cho giới trẻ hiện nay./.

(Nghiên cứu này được tài trợ bởi Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn trong đề tài mã số CS.2023.14)